

A porcelán lelke

LAKATOS ÁBEL KERAMIKUSMŰVÉSZ POLLI COLOR PORCELÁNKOLLEKCIÓJA

Lakatos Ábel keramikusművész *Polli* porcelánkollekciója idén került be az Iparművészeti Múzeum Kortárs Dizájn Gyűjteményébe.¹ A gyűjtemény munkatársaként ennek apropójából interjút készítettem az alkotóval, akivel inspirációról, kísérletezési folyamatról és a munkásságát meghatározó mesterekről beszélgettünk.²

Lakatos Ábel eleinte csomagolástervezést tanult a Nyugat-magyarországi Egyetem formatervező szakján. Később ugyanitt keramikusként folytatta tanulmányait, de továbbra is megőrizte a tipográfia és a digitális tervezés iránti érdeklődését. A grafika révén elkezdett komolyabban foglalkozni a japán nyelvvel, képi ábrázolással és kalligráfiával, innen pedig csak egy lépés választotta el a tárgykultúra átfogóbb megismerésétől. 2011-ben részt vett Japánban az *International Workshop of Ceramic Art*

in Tokoname (IWCAT) fatüzeskerámia-kurzusán, és azonnal magával ragadta a nyugati szemnek szokatlan kerámiakultúra és a japánok tárgyakhoz fűződő viszonya. Ott foghatott először kézbe magas tűzön égetett, mázatlan porcelánpoharat, amelyet naponta használtak. Európában jellemzően mázas porcelánnal találkozunk, így nem csoda, ha a tervezőt lenyűgözte a máz nélküli porcelán látványa. A nyers matéria tapintásának szépsége ihlette a Polli kollekció különleges darabjait, amelyekre csak belül kerül transzparens máz.

A 2013-ban készült prototípus áttetsző fehér porceláncsésze volt, és akkor még a *Polyunomi* nevet viselte.³ Az alkalmazott technológia megfelelt a tradicionális porcelánkészítés előírásainak, miközben a forma már a kilencvenes évek videójátékainak poligonokból építkező

LAKATOS Ábel: Polli Color porcelánkészlet | Ábel LAKATOS: Polli Color china set | 2017, anyagában színezett porcelán, kívül mázatlan, belül transzparens mázzal, csésze: 6,5 x Ø 8 cm, pohár: 13,5 x Ø 9 cm, müzlistál: 7,8 x Ø 12,7 cm, levesestál: 8,5 x Ø 14 cm, lapostányér: 2,4 x Ø 21,8 cm

Fotó: Lakatos Ábel

háromdimenziós animációit idézte. A Polyunomi kollekció első példányai Kecskeméten készültek, mert ott tudták biztosítani a megfelelő körülményeket az átlátszó, fehér porcelán gyártásához. Az első készlet azóta a kecskeméti *Nemzetközi Kerámia Stúdió* világszínvonalú gyűjteményét gazdagítja.⁴ A stúdió meghatározó igazodási pont Lakatos munkásságában, többek között olyan kiváló mesterektől tanulhatta ott a szakmát, mint az alapító Probstner János vagy az amerikai Frederick Olsen, aki a hatvanas években a Kyoto City College of Fine Arts (Bidai) Kerámia Tanszékén folytatta tanulmányait,⁵ és Kecskeméten kemenceépítést oktatott. A porcelánművészek közül Ilona Romule, Sergej Isupov és Dobány Sándor mesterfogásai gyakoroltak rá nagy hatást. Fatüzes és korongos munkáit Masakazu Kusakabe (Kuszakabe Maszakacu), Fergus Stewart, Domonkos László és Ohara Koichi (Koicsi Ohara) tanításai inspirálták.

A designer még a diplomamunkájának kivitelezésekor került kapcsolatba a Herendi Porcelánmanufaktúrával, ahol Tamás Ákos és Köller Ferenc⁶ szakértő útmutatásai szerint dolgozhatott. Olyan világítótestet tervezett, amelynek kialakítása során a porcelán és a szögletes formák ellentmondásos viszonyát vizsgálta, az égetés során fellépő torzulásból adódó egyediség lehetőségeit kutatva. Ezt a szakmában *a porcelán memóriájaként* emlegetik.

A porcelán ugyanis könnyen deformálódik, nehezen alakíthatók ki belőle geometrikus alakzatok. Lakatosnak

mégis sikerült megvalósítania a majdnem lehetetlent.⁷ Nem lehet véletlen, hogy néhány évvel később ismét a lágy porcelán és a szögletes idomok kölcsönhatásának tanulmányozásába fogott. Kárász Csaba ügyvezető igazgató jóvoltából lehetősége nyílt a Kalocsai Porcelán Manufaktúrával is együttműködni, ami szintén értékes tapasztalatokkal gazdagította a Polli kollekció fejlesztését. Az előállítás ma már Budapesten, a Közös Műhelyben⁸ zajlik, kézműves jellegű kisipari körülmények között.

Fatüzes égetés folyamata (Olsen Super-S sómázás kemencében)
Process of wood-firing (in an Olsen Super-S salt-glazed kiln)
Nemzetközi Kerámia Stúdió, Kecskemét, 2019
Fotó: Heim Alexandra

De hogy jött létre a kezdeti Polyunomi csésze, és miben tér el tőle a mai *Polli Color* kollekció? A kézi

LAKATOS Ábel: Polli Color porcelánkészlet | Ábel LAKATOS: Polli Color china set
Fotó: Heim Alexandra

munka iránti tisztelet jegyében az őszforma kézzel készült, tudatosan kerülve a mozdulatsorok automatizálását. Az alkotó szabályos forgástestet esztergált, amelyet utána márványlapon csiszolt egyenletesre. A különféle bemetszéseket úgy hozta létre, hogy szögenként változtatott a tárgy fogásán, amíg körbe nem ért. Fontosnak tartotta, hogy a prototípus szögletessége ellenére megmaradjon a porcelán anyagszerűsége, és felismerhető legyenek a hagyományos kézművesség sajátosságai. A végeredmény finoman szabálytalan, ugyanakkor autentikus és innovatív használati tárgy lett. Mivel kezdetben a kész terméket, és nem a gipszformát csiszolta simára, minden bevésés egyedi felületi struktúrát hozott létre, a síkok közepén pedig sejtelmesen átlátszóvá vált az anyag. A csésze 2014-ben elnyerte a Drink This! Cup Show nemzetközi seregszemlén a zsűri különdíját,⁹ és bekerült az amerikai Lorton Arts Center (ma Workhouse Arts Center) gyűjteményébe.¹⁰

A készlet azonos méretű darabjain ma már egyformák a felszíni törések, ezáltal a kézműves jellegű kis szériás sorozatgyártás is gördülékenyebb. A teljes kollekción tizenegy funkcionális formából és tizenkét színből, folyamatosan bővülő színpalettából áll, a pasztelltól az élénkebb árnyalatokig. A színek sokfélesége ellenére harmonikus, rendezett összképet kapunk, de minden elem önmagában is megállja a helyét.

A tárgyak harmóniája talán abból a meditatív munkafolyamatból is fakad, amelyet Lakatos mozdulatmantrának hív. A feketemárvány asztalon a precíz, körkörös mozdulatokkal csiszolt fehér gipsz látványa kalligráfiai élményt nyújt az alkotó számára. Az eljárás komoly odafigyelést igényel és elmélyült szellemi állapotot idéz elő. Ezek a jótékony energiák a tárgyakban öltönek testet, és minden bizonnyal hatással vannak a mindenkori felhasználóra is. Így válik valóra forma, szín és funkció összhangja, amelyhez különleges taktilis élmény társul. A Polli kollekción a tapintás által fejt ki igazán a hatását. Hiába készül törekeny porcelánból, mégis kézbe kell vennünk és használnunk kell ahhoz, hogy igazán megfejtjük a titkát. A használatból eredő szépség princípiuma a japán kézműveskultúra egyik alapvetése, amely Lakatos munkáiban is tetten érhető. Japánban a húszas évek közepén kibontakozó *mingei* mozgalom a hagyományos kézműveskultúra újjáélesztésére és népszerűsítésére tett kísérletet. Legkiválóbb teoretikusa, Sōetsu Yanagi (Janagi Szóecu) írja egyik esszéjében,¹¹ hogy a kézműves tárgyakban (*craft*) rejlő különleges szépség a használattal azonosítható. A szerző hozzáteszi, hogy a „használat” korántsem merül ki a szó pusztán materiális értelmezésében. A tárgyak szépsége a használat élvezetéből is származik, és a használat egyaránt magában foglalja

LAKATOS Ábel: Polli Color porcelánkészlet | Ábel LAKATOS: Polli Color china set
Fotó: Heim Alexandra

az anyagot (*matter*), valamint a szellemet (*mind*). Bár Yanagi 1927-ben vetette papírra ezeket a gondolatokat, amelyeket angol fordításban csak évtizedekkel később ismerhetett meg a nyugati olvasó,¹² elméletei mindmáig érvényesek és segítik a japán tárgykultúra adaptációját. Lakatos Polli kollekciója tehát nem csupán origamira emlékeztető formavilágával reflektál a távol-keleti kerámia hagyományaira, hanem megragadja a japán esztétika lényegét és átülteti kortárs kontextusba. A kultúrák közötti mediáció gyakorlatát glasgow-i tanulmányai¹³ és a kecskeméti szimpóziumok során sajátította el. Szívesen közvetített kérdező és válaszadó között, tolmácsolta mások kérdéseit, elméleteit. Ezért áll közel hozzá a tanítás is – három évig vezette a kerámia szakot a debreceni Medgyessy Ferenc Gimnáziumban.¹⁴ Tanárként szándéka a példamutatás és az együtt gondolkodás, miközben engedi, hogy a növendékek megtalálják a maguk útját. Csendben nyomot hagyni, nemcsak a tanítványokban és a kortársakban, hanem az utókorban is: ez és az írás szeretete ösztönözhette arra, hogy minden megrendelésre készült darab alján feltüntesse mesterjegyét, a stilizált A betűt. Mellette az adott évszámot római számmal, a sorszámot arab számjeggyel jelöli.

LAKATOS Ábel: Polli Color porcelánkészlet

Ábel LAKATOS: Polli Color china set

Fotó: Heim Alexandra

LAKATOS Ábel: Polli Color levesestál | Ábel LAKATOS: Polli Color soup bowl

Fotó: Heim Alexandra

Lakatos Ábel munkásságát az ellentétek egyensúlya jellemzi. Tárgyai tradicionális és modern, analóg és digitális, kétdimenziós és térbeli átmeneteként értelmezhetők. Kerámiáival érzékeny párbeszédet teremt egymástól teljesen eltérő kultúrák között, mert képes azok lényegét megragadni és felszínre hozni. A kis szériás Polli Color porcelánkészlet és az egyedi fatüzes kerámiák szerencsés módon erősítik egymást, az alkotás során felszabaduló energiák pedig izgalmasan áthatják a tárgyakat. A szerteágazó sokféleség gyökere a szakmai alázatból fakadó elmélyült alkotói munka.

FARKASDY Melinda

művészettörténész

1. Ltsz.: 2021.549.1–8 – fehér Polli kollekció, 2021.550.1–8 – színes Polli kollekció.

2. A tanulmányban közölt adatok java részét a Lakatos Ábellel készített interjú szolgáltatta. Ezúton is köszönöm a művész segítségét és támogatását, valamint a rendelkezésemre bocsátott anyagokat.

3. Az unomi japánul ivóedényt jelent.

4. A művész weboldala, Pieces in public collections (Művek közgyűjteményekben) <https://lakatosabel.com/pages/about> (Hozzáférés: 2021. szeptember 24.)

5. Frederick Olsen weboldala: <http://www.olsenilns.com/olsen.htm> (Hozzáférés: 2021. szeptember 24.) Olsen volt az első nyugati diák a tanszék történetében.

6. Tamás Ákos 1977-től a Herendi Porcelánmanufaktúra tervező iparművésze. Köller Ferenc jelenleg a manufaktúra termékfejlesztési projektvezetője.

7. Hoffmann Petra: Polyunomi. *Stilblog*, 2015. március 19. <https://stilblog.hu/2015/03/19/polyunomi/> (Hozzáférés: 2021. szeptember 24.)

8. KözMű – Közös Műhely Szövetkezet.

9. I. m. (lásd 7. jegyzet).

10. I. m. (lásd 4. jegyzet).

11. Sōetsu Yanagi: The way of craftsmanship. In: Glenn Adamson (ed.): *The Craft Reader*. Berg Publishers, Oxford, 2010, 168.

12. A hivatkozott esszé az alábbi kötetben jelent meg először angol fordításban: Bernard Leach (ed.): *The Unknown Craftsman: A Japanese Insight into Beauty*. Kodansha, Tokyo, 1972. Bernard Leach keramikus importálta Angliába a japán kézműveshagyományokat, amelyekből kibontakozott a Studio pottery (stúdiókerámia) mozgalom.

13. 2006-ban fél évig tanult a skóciai Glasgow School of Art-on.

14. Teljes nevén Medgyessy Ferenc Gimnázium, Művészeti Szakgimnázium és Technikum. Lakatos Ábel 2015–2018 között tanított az intézményben.